

c) चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं गुणकर्मविभागशः।

तस्य कर्तारमपि मां विदध्यकर्तारमव्ययम्॥

d) अतः सदान्तिशास्त्रमभ्यसेद्यत्नतो नृपः।

यद्विज्ञानानुपाद्याश्च शत्रुजिल्लोक्स्ज्जकाः॥

ii) Discuss critically the importance of the King-makers or *Rājakartārah* according to the *Brāhmaṇa* literature. 10

iii) Discuss the concept of welfare state and the essential qualities of king according to *Arthaśāstra* of Kauṭilya. 10

iv) Briefly survey the position of women in different stages of Indian society as has been depicted in the *Brhatsamhitā* of Varāhamihira (*Strīpraśamsā*, Chapter-74. 1-10). 10

OR

Discuss briefly the significance of the sixteen *samskāras* in ancient and medieval Indian society. 10

344/Sans. UG/3rd Sem./SANH-CC-T-VII/19

U.G. 3rd Semester Examination - 2019

SANSKRIT

[HONOURS]

Course Code : SANH-CC-T-VII

Full Marks : 60

Time : 2½ Hours

The figures in the right-hand margin indicate marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

1. निम्नोद्धृतेषु प्रश्नेषु दशनां प्रश्नानाम् उत्तरं संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च पूर्णवाक्येन प्रदेयम् : 2×10=20

i) आचार्यमेधातिथिविरचितस्य मानवधर्मशास्त्रस्य भाष्यस्य किं नाम?

ii) क एव मिताक्षराकारः? कञ्च ग्रन्थमाधारीकृत्य ईयं टीका तेन विरचिता?

iii) मनुस्मृतौ दशकं धर्मलक्षणं किम्?

iv) कौटिल्यार्थशास्त्रस्य सम्पादनं प्रप्रथमतया केन कदा कस्मात्प्रतिष्ठानात् कृतम्?

v) जैनशास्त्रकारेण रचितं कस्यचिदेकस्य अर्थशास्त्रस्य नामतः परिचयं प्रदेयम्।

vi) 'सप्तजङ्गं राज्यम्' इत्यत्र दण्ड इति शब्दस्य कोऽर्थः?

vii) ब्रह्मचर्याश्रम इति पदे ब्रह्मेति शब्दः किमेवार्थं प्रतिपादयति?

viii) महाजनपदानां नामोल्लेखः प्रप्रथमतया कस्मिन् बौद्धग्रन्थे समुपलभ्यते?

- ix) शक्तिः कतिविधा? उल्लेखनीयाः।
- x) षाड्गुण्ये विग्रह इति शब्दस्य कोऽर्थः?
- xi) कस्य शासनकाले मेगास्थिनिस्-महाभागेन भारतभूखण्डे भ्रमणाय आगतम्? तस्य विरचितस्य ग्रन्थस्य नाम किम्?
- xii) मिताक्षरामते 'धर्म' शब्दः षड्विधस्मार्तधर्मविषयः— स्पष्टीक्रियताम्।
- xiii) व्युत्पत्तिमार्गेण उपनयनमिति पदस्य अर्थो विव्रियताम्।
- xiv) श्रीभगवता गीतोपोनिषत्सु ब्राह्मणादिवर्णानां कर्मणां प्रविभागसमये स्वभावजं ब्रह्मकर्म विषये किमुपपादितम्?
- xv) कस्मिन् शिलालेखे प्रप्रथमतया 'भारतवर्षे'ति शब्दस्य समुल्लेखो दृश्यते?
2. Answer any **four** of the following: $5 \times 4 = 20$
- i) Write a short notes on (any **one**): 5
धर्मः, सभा-समितिः, दण्डः, विवाहः, वाणप्रस्थाश्रमः
- ii) What is the meaning of the term *Āśrama*?
Give a brief discussion of any one of the four $1+4$
Āśramas.
- iii) Write briefly, an introductory note on the republican states of the Buddhist period in northern India. 5
- iv) Translate in **Bengali or English** (any **one**): $5 \times 1 = 5$
- a) शत्रवो नीतिहीनानां यथाऽपथ्याशिनां गदाः।
सद्यः केचिच्च कालेन भवन्ति न भवन्ति च॥
नृपस्य परमो धर्मः प्रजानां परिपालनम्।
दुष्टनिग्रहणं नित्यं न नीत्याऽतो विना ह्युभे॥

- b) पूज्या लालयितव्याश्च स्त्रियो नित्यं जनाधिप।
अपूजिताश्च यत्रैताः सर्वास्तत्राफलाः क्रियाः॥
तदैव तत्कुलं नास्ति यदा शोचन्ति जामयः॥
जामीशप्तानि गेहानि निकृतानीव कृत्यया।
नैव भान्ति न वर्धन्ते श्रिया हीनानि पार्थिव॥
- c) प्रभूतं सत्यं कर्तरोऽङ्गनानां दोषोऽस्ति यो नाचरितो मनुष्यैः।
धाढ्यर्धन्त पुम्भिः प्रमदा निरस्ता गुणाधिकास्ता मनुनात्र चोक्तम्॥
सोमस्तासामदाच्छौचं गन्धर्वः शिक्षितां गिरम्।
अग्निश्च सर्वमक्षित्वं तस्मान्निष्कसमाः स्त्रियः॥
- v) Briefly discuss the four-fold division of *varna* system according to *Śāntiparvan* of the *Māhābhārata*. 5
- vi) Discuss in brief the fourteen *dharmasthānas* according to *Yājñavalkyasamhitā*. 5
3. Answer any **two** of the following. **One must be written in Sanskrit with Devanagari Script:** $10 \times 2 = 20$
- i) Explain any **two** of the following verses in *Sanskrit language with Devanagari Script:* $5 \times 2 = 10$
- a) वेदः स्मृतिः सदाचारः स्वस्य च प्रियमात्मनः।
एतच्चतुर्विधं प्राहुः साक्षाद्भर्मस्य लक्षणम्॥
- b) जात्युत्कर्षो युगे ज्ञेयः सप्तमे पञ्चमेऽपि वा।
व्यत्यये कर्माणां साम्यं पूर्ववच्चाधरोत्तरम्॥